

UZASADNIENIE

I. Cel projektowanej regulacji

1. Ustawa ma na celu wprowadzenie do prawa polskiego – na wzór unormowań obowiązujących w innych państwach – możliwości pozasądowego rozwiązania małżeństwa (rozvodu pozasądowego). Rozwiązanie małżeństwa będzie następowało w drodze czynności podejmowanych przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, który będzie weryfikował spełnienie ustawowych przesłanek rozvodu pozasądowego i dokona odpowiednich wpisów w rejestrze stanu cywilnego. Procedura pozasądowa dostępna będzie wyłącznie dla małżonków niemających wspólnych małoletnich dzieci.
2. Wprowadzenie możliwości pozasądowego rozwiązania małżeństwa jest zgodne z oczekiwaniami społecznymi oraz rekomendowane przez organy eksperckie, w tym Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego przy Ministrze Sprawiedliwości RP (dalej: KKPR). W stanowisku z 14 stycznia 2025 r. KKPR¹ przedstawiła wiele istotnych powodów przemawiających za dopuszczalnością i zasadnością ustanowienia takiej procedury oraz określiła jej główne ramy.
3. Wprowadzenie do prawa polskiego możliwości rozwiązania małżeństwa bez zaangażowania sądu powszechnego pozwoli osiągnąć ważne cele, do których należą:
 - a) zwiększenie efektywności systemu prawnego – rozwód pozasądowy pozwoli odciążyć sądy okręgowe, które rozpoznają sprawy rozwodowe; jest racjonalne umożliwienie odejścia od postępowania sądowego w sprawach, które pod względem prawnym nie są skomplikowane i w których strony prezentują jednolite (zgodne) stanowisko; zarazem projektowane zmiany spowodują, że organy wymiaru sprawiedliwości będą mogły skoncentrować wysiłki na skuteczniejszym niż dotychczas zabezpieczeniu dobra dziecka wobec rozstania się jego rodziców, zwłaszcza w sprawach, w których rodzice są w konflikcie;
 - b) promowanie pozasądowych metod załatwiania spraw cywilnych – rozwiązanie małżeństwa pozostawało jedną z ostatnich spraw, w których nie istnieje alternatywna droga (inna niż sądowa), pozwalająca na osiągnięcie określonych skutków prawnych zamierzonych przez strony;

¹ Stanowiska KKPR dostępne są tutaj: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/stanowiska-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-rodzinnego>.

- c) zwiększenie autonomii stron – wprowadzenie procedur, u podstaw których leży zgodna wola stron, wpisuje się w tendencję do akcentowania prawa samostanowienia podmiotów prawa cywilnego, bez konieczności angażowania organu sądowego w celu rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej takich podmiotów;
- d) skrócenie czasu trwania czynności zmierzających do rozwiązania małżeństwa – uproszczony zespół czynności pozasądowych pozwala na szybsze zakończenie związku małżeńskiego w przypadkach, gdy strony są zgodne i nie zachodzi potrzeba ochrony osób trzecich.

Doświadczenia innych państw europejskich, które wprowadziły rozwody pozasądowe (Estonii, Francji, Łotwy, Hiszpanii, Portugalii, Rumunii, Słowenii, Włoch czy Norwegii), dowodzą, że proponowane rozwiązanie umożliwi realizację założonych celów.

4. Projektując nowe rozwiązania należało mieć na względzie, że małżeństwo w prawie polskim podlega ochronie konstytucyjnej, co wynika wprost z art. 18 Konstytucji RP. Z przepisów Konstytucji RP oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wyprowadza się też zasadę trwałości związku małżeńskiego. Zasada ta ma fundamentalne znaczenie, lecz nie jest jednoznaczna z zasadą nierozwiązywalności małżeństwa. Konstytucja nie zastrzega rozwiązania małżeństwa do wyłącznej kognicji sądów (por. art. 48 ust. 2 Konstytucji RP). Już w obowiązującym stanie prawnym wiele czynności determinujących stan cywilny jednostki jest dokonywanych w ramach procedur pozasądowych przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego (m.in. uznanie ojcostwa, zmiana nazwiska).

5. Możliwość rozwiązania małżeństwa pod kontrolą organu władzy publicznej, jakim jest kierownik urzędu stanu cywilnego, nie stanowi naruszenia postanowień Konstytucji RP. Projektowane rozwiązanie dobrze wpisuje się w obowiązujące zasady konstytucyjne. W szczególności należy przywołać następujące normy Konstytucji RP, które są istotne w kontekście rozwodu pozasądowego:

- a) art. 18 Konstytucji RP, który zakłada, że małżeństwo pozostaje pod ochroną – należy zaznaczyć, że projektowany model pozasądowego rozwiązania małżeństwa nie oznacza „rozvodu na żądanie”; małżonkowie, którzy chcą skorzystać z nowej procedury, poza wyrażeniem woli rozwiązania małżeństwa, będą musieli wypełnić określone przesłanki; niezmiennie przesłanką konieczną rozwiązania małżeństwa, znajdującą zastosowanie niezależnie od trybu jego rozwiązania (tak w procesie sądowym, jak i w procedurze pozasądowej), pozostaje zupełny i trwały rozkład pożycia małżonków; z nowej procedury będą zatem mogły skorzystać wyłącznie osoby, między którymi więzi małżeńskie faktycznie już ustały;

- b) art. 47 Konstytucji RP, który stanowi o prawie do ochrony życia prywatnego i rodzinnego oraz do decydowania o swoim życiu osobistym – pozasądowa procedura rozwiązania małżeństwa, opierająca się na zgodnej woli małżonków, wpisuje się we wskazane wartości konstytucyjne, zwiększa też prawdopodobieństwo zachowania dobrych relacji pomiędzy dotychczasowymi małżonkami, co ma doniosłe znaczenie społeczne;
- c) art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, który przewiduje zasadę proporcjonalności – nie ma podstaw do większej (sądowej) ingerencji organów państwa w życie obywateli, którzy są w stanie zapewnić realizację swoich praw w ramach działań podejmowanych przy bardziej ograniczonej kontroli państwa;
- d) art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, który wyraża prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezależny sąd – na silne podkreślenie zasługuje, że projektowane unormowanie stanowi tylko alternatywę dla małżonków, wypełniających określone przesłanki, nie eliminuje natomiast sądowego trybu rozwiązania małżeństwa; małżonek, który uzna, że jego interesy lepiej zabezpieczy tryb sądowy, będzie mógł wystąpić o rozwiązanie związku do sądu, w tym również wtedy, gdy w danym małżeństwie nie ma wspólnych małoletnich dzieci.

II. Obowiązujący stan prawny

1. Zgodnie z obowiązującym w Polsce stanem prawnym małżeństwo może zostać rozwiązane wyłącznie przez rozwód orzeczony przez sąd. Konieczną przesłanką rozwodu jest zupełny i trwały rozkład pożycia (art. 56 § 1 k.r.o.). Ustawodawca pozwala na rozwiązanie związku małżeńskiego tylko wtedy, gdy wobec ustania więzi małżeńskich relacja rodzinna między małżonkami już faktycznie nie istnieje oraz nie ma prognoz na jej wznowienie. — Jednakże, mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia, rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 56 § 2 k.r.o.). Rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 56 § 3 k.r.o.).

2. Obecnie sądowy tryb rozwodowy jest obligatoryjny niezależnie od tego, czy małżonkowie pozostają w konflikcie, czy też zgodnie dążą do rozwiązania związku, który faktycznie już nie

funkcjonuje. Do uzyskania rozwodu jest konieczne zainicjowanie procesu sądowego przez wytoczenie przez jednego z małżonków powództwa skierowanego przeciwko drugiemu małżonkowi, nawet gdy małżonkowie chcieliby wspólnie i zgodnie przejść przez procedurę rozwodową. Obligatoryjne postępowanie sądowe ma przy tym zastosowanie bez względu na to, jak długo trwało małżeństwo oraz czy pochodzą z niego dzieci.

3. Jakkolwiek prawo polskie obecnie nie przewiduje możliwości pozasądowego rozwiązania małżeństwa, to jego rozwiązanie w takim trybie, jeżeli doszło do niego za granicą, jest uznawane w Polsce na zasadach określonych w Rozporządzeniu Rady (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (wersja przekształcona).

III. Istota zmian

A. Uwagi ogólne

1. Proponowana konstrukcja rozwodu pozasądowego ma stanowić wyjątek od reguły rozwiązania małżeństwa przez sąd. Mając na uwadze zasady trwałości małżeństwa i dobra dziecka, jak również względy celowościowe, potrzebę zapewnienia pewności obrotu prawnego oraz respektowania utrwalonych reguł rejestracji stanu cywilnego w Polsce, przewiduje się określone ograniczenia w dostępie do procedury pozasądowej. Do najważniejszych należą przesłanka nieposiadania wspólnych małoletnich dzieci oraz co najmniej roczny staż związku małżeńskiego. Konieczną przesłanką jest również zupełny i trwały rozkładu pożycia, co małżonkowie będą potwierdzać składając odpowiednie oświadczenia. Ze względu na reguły prawa prywatnego międzynarodowego i międzynarodowego postępowania cywilnego zakłada się, że z rozwodu pozasądowego będą mogli skorzystać tylko małżonkowie będący oboje obywatelami polskimi albo małżonkowie nieposiadający wspólnego obywatelstwa, którzy mają miejsce zamieszkania w Polsce.

2. Ważną cechą konstrukcji rozwodu pozasądowego jest konieczność występowania w pełni zgodnego stanowiska małżonków odnośnie do istnienia przesłanek rozwodu oraz co do woli rozwiązania związku małżeńskiego. Zgoda małżonków musi obejmować także sam tryb przeprowadzenia procedury rozwodowej. Nawet bowiem wtedy, gdy możliwość rozwiązania małżeństwa w drodze pozasądowej nie budzi wątpliwości, małżonkowie zmierzający do zakończenia związku zawsze zachowują możliwość skorzystania z tradycyjnej drogi procesu sądowego.

3. Projektowana nowelizacja ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809) zakłada wskazanie podstawowych przesłanek rozwodu pozasądowego (art. 58¹ k.r.o.), jak również podstaw jego unieważnienia (w tym na skutek wystąpienia wad oświadczenia woli). Unieważnienie rozwodu pozasądowego będzie wymagać postępowania przed sądem (art. 58³ k.r.o.), którego dotyczą projektowane zmiany w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 i 1841). W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym określono też podstawowe skutki unieważnienia rozwodu pozasądowego. Z art. 58¹–§ 1 in fine i 58² § 1 k.r.o. wynika, że konstytutywnym (koniecznym) elementem rozwodu pozasądowego będzie dołączenie do aktu małżeństwa wzmianki dodatkowej o jego rozwiązaniu. Gdy to nastąpi, małżeństwo uważane będzie za rozwiązane w chwili oświadczenia przez małżonków, w obecności kierownika urzędu stanu cywilnego, woli rozwiązania małżeństwa. Rozwiązanie zakładające konstytutywny charakter wpisu w rejestrze stanu cywilnego jest już znane w prawie polskim. Przewidziano je w art. 1 § 2 k.r.o., który dotyczy zawarcia małżeństwa przed duchownym.

4. Szczegółowa procedura prowadząca do rozwiązania małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego została przewidziana w ramach zmian ustawy z 28 listopada 2024 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 594), zwanej dalej „Prawo o aktach stanu cywilnego” albo „p.a.s.c.”). Przyjęte rozwiązania uwzględniają konstrukcje i mechanizmy stosowane do tej pory w Prawie o aktach stanu cywilnego.

B. Kierownik urzędu stanu cywilnego jako organ, przed którym dokonuje się pozasądowe rozwiązanie małżeństwa

1. Projektowana regulacja zakłada, że czynności prowadzące do rozwiązania małżeństwa będą dokonywane przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Procedura rozwodu pozasądowego, choć opierająca się na zgodnej woli małżonków, będzie pozostawać pod kontrolą organu publicznego. Szczególnym wyrazem tej kontroli jest projektowane rozwiązanie, zgodnie z którym jest konieczne dołączenie do aktu małżeństwa konstytutywnej wzmianki o rozwiązaniu małżeństwa.

2. Projekt przyjmuje koncepcję tzw. „odmiejscowienia” czynności podejmowanych przez małżonków w urzędzie stanu cywilnego, co wpisuje się w dotychczasowe rozwiązania Prawa o aktach stanu cywilnego. Poszczególne czynności mogą być dokonywane przed wybranym przez małżonków (dowolnym) kierownikiem urzędu stanu cywilnego w Polsce.

3. Za wskazaniem kierownika urzędu stanu cywilnego, jako organu odpowiedzialnego za procedurę rozwodu pozasądowego, przemawiają liczne argumenty:

- a) łatwy dostęp do urzędu stanu cywilnego – urzędy takie funkcjonują we wszystkich gminach w Polsce;
- b) odpowiednie przygotowanie zawodowe i doświadczenie kierownika urzędu stanu cywilnego – instytucja rozwodu pozasądowego została zaprojektowana przy uwzględnieniu rozwiązań oraz procedur funkcjonujących od wielu lat w Prawie o aktach stanu cywilnego, w tym w szczególności przy wykorzystaniu mechanizmów analogicznych do tych, jakie są przewidziane przy zawarciu małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego; przy rozwiązaniu związku małżeńskiego wydaje się racjonalne wskazanie tego samego organu, który jest zaangażowany w procedurę zawarcia małżeństwa;
- c) uproszczenie formalności oraz obiegu dokumentów, które są weryfikowane lub sporządzane przy rozwiązaniu małżeństwa – kierownik urzędu stanu cywilnego ma bezpośredni dostęp do rejestru stanu cywilnego oraz do rejestru PESEL, jeżeli numery PESEL zostały małżonkom nadane, co pozwala na przeprowadzenie weryfikacji określonych okoliczności, a także na zakończenie procedury przez dołączenie do aktu małżeństwa wzmianki dodatkowej o rozwiązaniu związku;
- d) istotne przyspieszenie procedury rozwiązania małżeństwa – w przypadku czynności dokonywanych przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego właściwym ze względu na miejsce sporządzenia aktu małżeństwa jest w całości eliminowany obieg dokumentów, w innych przypadkach natomiast ma to wyłączenie charakter wewnętrzny (następuje pomiędzy urzędami stanu cywilnego);
- e) możliwość połączenia procedury rozwiązania małżeństwa z niezwłocznym złożeniem oświadczenia o powrocie do nazwiska noszonego przed jego zawarciem – organem właściwym do przyjmowania takich oświadczeń jest bowiem również kierownik urzędu stanu cywilnego (art. 59 k.r.o.);
- f) możliwość ustalenia opłaty za czynności dokonywane w urzędzie stanu cywilnego na niewygórowanym poziomie (analogicznym do opłaty sądowej w sprawie rozwodowej), która będzie stanowić dochód gminy właściwej ze względu na dokonanie tej czynności. Koszty powyższych czynności nie będą pokrywane z dotacji celowej z budżetu państwa. Ustalona wysokość opłaty jednocześnie nie przekreśli szerokiej dostępności (w ujęciu fiskalnym) rozwodu pozasądowego dla obywateli;
- g) zabezpieczenie urzędowego charakteru czynności dokonywanych przez małżonków, pozwalające na podkreślenie znaczenia samego małżeństwa, uwydatnienie powagi i konsekwencji rozwiązania związku, co ma skłonić małżonków do refleksji, przy

jednoczesnym ustawowym określeniu minimalnego „czasu do namysłu” między zainicjowaniem procedury i złożeniem definitywnych oświadczeń wskazujących na wolę rozwiązania związku małżeńskiego.

C. Procedura rozvodu pozasądowego

W ramach projektowanego rozwiązania przyjęto dwuetapową procedurę pozasądowego rozwiązania małżeństwa, która ma się zakończyć dołączeniem do aktu małżeństwa przez kierownika urzędu stanu cywilnego wzmianki dodatkowej o rozwiązaniu związku małżeńskiego.

1. Etap pierwszy – pisemne zapewnienia małżonków

1.1. Małżonkowie, którzy zamierzają rozwiązać małżeństwo mogą udać się do wybranego urzędu stanu cywilnego w celu złożenia pisemnych zapewnień, potwierdzających istnienie przesłanek rozvodu pozasądowego.

1.2. Duża ranga społeczna małżeństwa oraz procedur jego rozwiązania, a także okoliczność, że niezbędnym elementem rozvodu pozasądowego jest zgodna wola małżonków zmierzających do zakończenia związku, nakazują przyjąć, że małżonkowie powinni stawić się w urzędzie stanu cywilnego osobiście i być jednocześnie obecni przy składaniu przewidzianych prawem zapewnień. Procedura rozvodu pozasądowego ma charakter wyjątkowy. Jeżeli z jakichkolwiek względów nie jest możliwe wypełnienie przesłanki jednoczesnej obecności małżonków w urzędzie, w grę wchodzi rozwiązanie małżeństwa na drodze sądowej.

1.3. Niezbędną przesłanką rozpoczęcia procedury rozwiązania małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego jest okoliczność, że w polskim rejestrze stanu cywilnego znajduje się akt małżeństwa. Tylko wtedy, po dopełnieniu wszystkich niezbędnych formalności, będzie możliwe dołączenie do tego aktu wzmianki dodatkowej oznaczającej rozwiązanie związku małżeńskiego.

1.4. Jest przy tym możliwe, że akt małżeństwa nie figuruje w elektronicznym rejestrze stanu cywilnego, ponieważ małżeństwo zostało zawarte przed wejściem w życie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego z 2014 r. Oznacza to, że po zawarciu związku sporządzono tradycyjny (papierowy) akt małżeństwa znajdujący się w odpowiedniej księdze stanu cywilnego przechowywanej w jednym z urzędów stanu cywilnego w Polsce. W takim przypadku, jeśli akt małżeństwa nie został wcześniej przeniesiony do rejestru stanu cywilnego, kierownik urzędu stanu cywilnego z urzędu inicjuje procedurę przeniesienia takiego aktu do rejestru (art. 124-125 p.a.s.c.).

1.5. Należy również uwzględnić, że – z zastrzeżeniem wypełnienia pozostałych przesłanek ustawowych – w niektórych wypadkach będzie możliwe rozwiązanie w Polsce małżeństwa zawartego za granicą. Zgodnie bowiem z przepisami Prawa o aktach stanu cywilnego zagraniczny akt małżeństwa może zostać wprowadzony do polskiego rejestru w trybie transkrypcji (art. 104 i nast. p.a.s.c.). Umieszczenie zagranicznego aktu małżeństwa w krajowym rejestrze nie jest procedurą kosztowną ani skomplikowaną.

1.6. Niezależnie od oświadczeń małżonków składanych w ramach zapewnień, kierownik urzędu stanu cywilnego sprawdza poszczególne przesłanki rozvodu pozasądowego, korzystając z odpowiednich procedur i instrumentów.

1.7. Na podstawie dokumentów tożsamości małżonków kierownik urzędu stanu cywilnego weryfikuje ich obywatelstwo. Jeżeli małżonkowie nie są oboje obywatelami polskimi, jest niezbędne stwierdzenie, że nie posiadają oni żadnego innego wspólnego obywatelstwa, ale mają w Polsce miejsce zamieszkania (choć niekoniecznie w ramach tego samego gospodarstwa domowego). Niezależnie do weryfikacji ze strony kierownika urzędu stanu cywilnego, w ramach zapewnień przewidzianych ustawą, sami małżonkowie składają, pod rygorem odpowiedzialności karnej, oświadczenia dotyczące ich obywatelstwa i ewentualnie także miejsca zamieszkania.

1.8. Wskazane przesłanki dotyczące obywatelstwa lub miejsca zamieszkania służą zagwarantowaniu jurysdykcji polskich organów jako właściwych dla rozwiązania małżeństwa (zob. w szczególności art. 3 Rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111 oraz art. 1103¹ Kodeksu postępowania cywilnego), jak również przesądzeniu, że do rozwiązania małżeństwa stosowane będzie polskie prawo materialne – zob. art. 54 ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 503). Konstrukcja rozvodu pozasądowego przewidziana w projektowanej regulacji jest bowiem ściśle powiązana z materialnoprawną regulacją polskiego Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w ramach której jest realizowana m.in. zasada ochrony małżeństwa (art. 18 Konstytucji RP). W konsekwencji wykluczyć należy sytuację, w której małżeństwo w pozasądowym trybie przewidzianym przez prawo polskie chcieliby rozwiązać małżonkowie, dla których właściwe jest inne prawo niż polskie. Małżonkowie tacy będą jednak mogli rozwiązać małżeństwo przed polskim sądem, przy założeniu, że istnieje w Polsce jurysdykcja krajowa wynikająca z rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111 lub z innych przepisów międzynarodowego postępowania cywilnego. W postępowaniu sądowym istnieją odpowiednie mechanizmy służące ustaleniu treści prawa obcego i jego zastosowaniu, jeżeli prawo to jest właściwe w rozstrzyganej sprawie.

1.9. W razie wątpliwości odnośnie do posiadania przez małżonków wspólnego obywatelstwa (w rozumieniu art. 2 ust. 3 p.p.m.), jak również w razie wątpliwości dotyczących miejsca zamieszkania w Polsce małżonków niebędących obywatelami tego samego państwa, kierownik urzędu stanu cywilnego może podjąć postępowanie wyjaśniające, domagając się od małżonków dodatkowych dokumentów. Jeśli nie dojdzie do usunięcia takich wątpliwości, kierownik urzędu stanu cywilnego odmówi odebrania od małżonków zapewnień i poinformuje ich o możliwości rozwiązania małżeństwa przed sądem. Jak już wskazano, w zależności od dokonanych ustaleń, zakładając istnienie w Polsce jurysdykcji krajowej, sąd będzie mógł orzec rozwód także na podstawie prawa obcego.

1.10. Treść aktu małżeństwa każdorazowo pozwoli stwierdzić, czy jest spełniona przesłanka minimalnego stażu małżeńskiego. Oczekiwanie, by małżeństwo trwało co najmniej jeden rok ma wykluczyć nieprzemyślnie inicjowanie rozwodów pozasądowych, a także zniechęcać do pochoptego zawierania małżeństw czy też do aranżowania związków fikcyjnych, zawieranych z zamiarem ich niezwłocznego rozwiązania.

1.11. Kierownik urzędu stanu cywilnego dokonuje także sprawdzenia w rejestrze PESEL, czy małżonkowie mają wspólne małoletnie dzieci. Z racji jednak na niepełną tzw. parentyzację w rejestrze PESEL, a także uwzględniając okoliczność, że dzieci małżonków mogły się urodzić za granicą bez uwzględnienia tego faktu w polskich rejestrach, jest konieczne złożenie przez małżonków, pod rygorem odpowiedzialności karnej, oświadczeń dotyczących braku wspólnych małoletnich dzieci.

1.12. Małżonkowie są zobowiązani zawrzeć w pisemnych zapewnieniach oświadczenie o pełnym i trwałym rozkładzie pożycia małżeńskiego. W związku z tym, że „pełny i trwały rozkład pożycia” jest pojęciem prawnym, a nie ściśle faktycznym, a zarazem okoliczności świadczące o jego wystąpieniu mają w części charakter osobisty i nie poddają się w pełni obiektywnej weryfikacji, w tym przypadku należało odstąpić od wprowadzania odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.

1.13. Małżonkowie nie mogą inicjować przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego czynności zmierzających do rozwiązania małżeństwa, jeżeli toczy się już między nimi sądowe postępowanie o rozwód, o separację, w której strona pozwana domaga się rozwodu, lub sprawa o unieważnienie małżeństwa. Jeśli jednak dojdzie do cofnięcia powództwa i umorzenia przez sąd sprawy rozwodowej, rozważana negatywna przesłanka rozwodu pozasądowego odpadnie.

1.14. W ramach pierwszego etapu procedury pozasądowego rozwiązania małżeństwa kierownik urzędu stanu cywilnego wyjaśnia małżonkom doniosłość związku małżeńskiego,

przepisy regulujące rozwód pozasądowy, a także przekazuje im pisemną informację dotyczącą form wsparcia w kryzysie małżeńskim oraz skutków rozwiązania małżeństwa.

1.15. Złożenie przez małżonków zapewnień stanowi niezbędny element procedury pozasądowego rozwiązania małżeństwa, jednak nie obliguje małżonków do kontynuowania tej procedury. Przed złożeniem oświadczenia o rozwiązaniu małżeństwa musi upłynąć co najmniej miesięczny termin, obejmujący „czas do namysłu” (*tempus deliberandi*), w którym może dojść do pojednania między małżonkami i ponownego nawiązania przez nich więzi małżeńskich.

2. Etap drugi – oświadczenia małżonków o rozwiązaniu małżeństwa

2.1. Rozpoczęcie drugiego etapu procedury rozwodu pozasądowego jest możliwe dopiero po upływie 1 miesiąca od daty odebrania od małżonków pisemnych zapewnień. Przewidziano, że zapewnienia są ważne przez okres 6 miesięcy od daty ich złożenia przez małżonków zamierzających rozwiązać małżeństwo w drodze rozwodu pozasądowego. Małżonkowie powinni zatem ponownie pojawić się w wybranym urzędzie stanu cywilnego w celu dopełnienia formalności związanych z rozwiązaniem małżeństwa w ciągu 6 miesięcy od złożenia zapewnień. Zakłada się, że w razie niedochowania wskazanego terminu, procedura rozwodu pozasądowego nie może być kontynuowana, lecz musiałaby zostać ewentualnie rozpoczęta od początku.

2.2. Kierownik urzędu stanu cywilnego sprawdza, czy upłynął jeden miesiąc od chwili złożenia zapewnień przez małżonków, a ponadto czy nie upłynął okres ważności tych zapewnień (6 miesięcy). Oprócz sprawdzenia, czy dotrzymane zostały wskazane wyżej terminy, kierownik urzędu stanu cywilnego, przed którym stawiają się małżonkowie zainteresowani pozasądowym rozwiązaniem małżeństwa, będzie zobowiązany ponownie zweryfikować przewidziane prawem przesłanki, w tym sprawdzić tożsamość małżonków, czas trwania związku małżeńskiego, zbadać obywatelstwo oraz (ewentualnie) miejsce zamieszkania małżonków.

2.3. Małżonkom należy raz jeszcze wyjaśnić doniosłość związku małżeńskiego oraz poinformować ich, że rozwiązanie małżeństwa wymaga dołączenia stosownej wzmianki dodatkowej do aktu małżeństwa.

2.4. Małżonkowie zobowiązani będą do złożenia oświadczeń, że:

- nie toczy się między nimi sprawa o rozwód, o separację, w której strona pozwana domaga się rozwodu, lub sprawa o unieważnienie małżeństwa,
- posiadają obywatelstwo polskie, a w przypadku gdy nie mają wspólnego obywatelstwa, oświadczenie o tym, że mają miejsca zamieszkania na terytorium RP,
- nie mają wspólnych małoletnich dzieci,

- nastąpił między nimi zupełny i trwały rozkład pożycia.

Wszystkie powyższe oświadczenia, poza ostatnim, są składane pod rygorem odpowiedzialności karnej, przy czym każdy z małżonków w osobnym oświadczeniu potwierdza świadomość tej odpowiedzialności.

2.5. Wypełnienie przewidzianych w ustawie wymagań, w tym odebranie wskazanych oświadczeń, pozwoli kierownikowi urzędu stanu cywilnego przyjąć od małżonków zgodne oświadczenia o rozwiązaniu małżeństwa.

2.6. Wszystkie oświadczenia składane przez małżonków w ramach drugiego etapu procedury rozvodu pozasądowego mają formę ustną i są dokumentowane odpowiednim protokołem.

2.7. Po podpisaniu protokołu obejmującego złożenie wymaganych prawem oświadczeń, małżonek, który chce powrócić do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa, może to uczynić w ramach tej samej wizyty w urzędzie stanu cywilnego. Oświadczenie to przyjmowane jest na podstawie art. 90 p.a.s.c. W przypadku niezłożenia oświadczenia o powrocie do nazwiska w toku procedury pozasądowego rozwiązania małżeństwa, zakłada się, że możliwe będzie odrębne złożenie tego oświadczenia na ogólnych zasadach, to jest przed wybranym kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Powrót do poprzedniego nazwiska możliwy będzie w terminie—_wynikającym z art. 59 k.r.o., liczonym od chwili ustania małżeństwa w drodze rozvodu pozasądowego.

3. Chwila rozwiązania małżeństwa oraz znaczenie wzmianki dodatkowej

3.1. Ostatnim elementem procedury rozvodu pozasądowego jest dołączenie przez kierownika urzędu stanu cywilnego do aktu małżeństwa wzmianki dodatkowej o rozwiązaniu związku.

3.2. Dołączenie takiej wzmianki będzie miało charakter konstytutywny (konieczny). Gdy do tego dojdzie, skutek w postaci rozwiązania małżeństwa nastąpi już z chwilą zgodnego złożenia przez małżonków przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczeń o rozwiązaniu łączącego ich związku małżeńskiego.

3.3. Konstytutywny charakter wzmianki jest zgodny z zasadą bezpieczeństwa i pewności obrotu prawnego. Dwuetapowa procedura pozasądowego rozwiązania małżeństwa kończy się dopiero z chwilą formalnego odnotowania rozwiązania związku w rejestrze stanu cywilnego przez organ publiczny, co przyjmuje postać wzmianki dodatkowej dołączonej do aktu małżeństwa. W rejestrze stanu cywilnego zostanie odnotowana także data dołączenia do aktu małżeństwa wzmianki dodatkowej o rozwiązaniu małżeństwa w drodze rozvodu pozasądowego.

3.4. Jedyne dokumenty występującymi w obrocie prawnym, które będą stanowić potwierdzenie rozwiązania małżeństwa w trybie pozasądowym, będą odpisy aktu małżeństwa.

Odpis skrócony będzie zawierał specjalną adnotację o rozwodzie pozasądowym, zaś odpis zupełny pełną treść wzmianki dodatkowej. Rozwiązanie takie jest w pełni komplementarne z zasadą wyłączności dowodowej aktów stanu cywilnego przewidzianej w art. 3 Prawa o aktach stanu cywilnego. Podobnej funkcji nie mogą pełnić protokoły lub zaświadczenia sporządzane przez kierowników urzędu stanu cywilnego.

Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem art. 48 ust. 3 pkt 7 p.a.s.c. w odpisie skróconym aktu małżeństwa zamieszcza się adnotację o ustaniu małżeństwa. W przypadku rozwodu pozasądowego adnotacja ta powinna zawierać identyfikator oraz datę rozwodu pozasądowego (odpowiednik daty uprawomocnienia i sygnatury akt w przypadku rozwodu sądowego). W związku z tym, że rozwód pozasądowy jest nową instytucją, mogłyby powstać wątpliwości, jaką treść powinien mieć kolejny odpis skrócony aktu małżeństwa, gdy zostało ono pozasądowo rozwiązane (i z taką adnotacją mógł zostać wcześniej wydany odpis skrócony aktu małżeństwa), a następnie unieważnione i należy wydać kolejny odpis skrócony aktu małżeństwa. Wówczas kolejny odpis skrócony powinien zawierać zarówno adnotację o pozasądowym rozwiązaniu (ustaniu) małżeństwa, jak i adnotację o unieważnieniu rozwodu sądowego, które może mieć wpływ m.in. na stosunki majątkowe małżeńskie. Rozwiązanie to zostało przyjęte z uwagi na konieczność zapewnienia spójności z obowiązującym unormowaniem dotyczącym separacji. Artykuł 48 ust. 3 pkt 7 p.a.s.c. przewiduje bowiem, że odpis skrócony aktu małżeństwa zawiera adnotację nie tylko o separacji, lecz także o zniesieniu separacji.

3.5. Uzyskanie odpisu skróconego lub zupełnego aktu małżeństwa, który potwierdza rozwiązanie związku małżeńskiego w drodze rozwodu pozasądowego, jest możliwe po wniesieniu stosownej opłaty skarbowej w dowolnym urzędzie stanu cywilnego w Polsce.

3.6. Nadanie dołączeniu wzmianki dodatkowej charakteru konstytutywnego ma również na celu umożliwienie uznawania przeprowadzonych w Polsce rozwodów pozasądowych za granicą, zgodnie z zasadami określonymi w Rozporządzeniu Rady (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. Przyjęcie, że koniecznym elementem procedury rozwiązania małżeństwa jest czynność organu publicznego o charakterze rejestracyjnym (tj. dołączenie wzmianki dodatkowej), dokonana po uprzedniej ocenie określonych przesłanek ustawowych, daje podstawy do traktowania rozwodu pozasądowego, realizowanego w drodze wzmianki dodatkowej w akcie małżeństwa, jako „orzeczenia” w szerokim rozumieniu tego słowa aktualnym na gruncie regulacji unijnych (zob. wyrok TSUE z 15 listopada 2022 r w sprawie C-646/20). Zastosowanie w tym przypadku zasad przewidzianych dla uznawania orzeczeń

zminimalizuje ryzyko odmowy przyznania skuteczności polskiemu rozwodowi pozasądowemu w przypadku powoływania się na taki rozwód za granicą.

3.7. Zgodnie z art. 36 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111, na potrzeby uznania rozwodu pozasądowego w innych państwach Unii Europejskiej kierownik urzędu stanu cywilnego będzie wydawał zaświadczenie przy użyciu formularza zamieszczonego w załączniku II do powołanego rozporządzenia. Wraz z zaświadczeniem wydawany będzie odpis zupełny aktu małżeństwa zawierający wzmiankę dodatkową o rozwiązaniu małżeństwa, której będzie dotyczyło zaświadczenie.

D. Rejestr rozwodów pozasądowych

1. W związku z koncepcją „odmiejscowienia” rozwodów pozasądowych, każdy z przedstawionych wcześniej etapów procedury rozwiązania małżeństwa może mieć miejsce w innym urzędzie stanu cywilnego. Decyzję co do tego, w którym urzędzie dopełnić określonych formalności, podejmują małżonkowie. Można przy tym oczekiwać, że cała procedura przebiegnie najszybciej i najbardziej sprawnie, jeśli poszczególne czynności (w tym zwłaszcza złożenie oświadczeń wymaganych podczas drugiego etapu) zostaną dokonane przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego właściwym ze względu na miejsce sporządzenia aktu małżeństwa. Kierownik ten, będący „gospodarzem aktu małżeństwa”, może wówczas niezwłocznie dołączyć do aktu wzmiankę dodatkową o rozwodzie pozasądowym. Otwiera to możliwość uzyskania przez małżonków odpisu aktu małżeństwa z adnotacją/wzmianką o rozwiązaniu związku małżeńskiego jeszcze podczas tej samej wizyty w urzędzie stanu cywilnego. Jeżeli natomiast złożenie pisemnych zapewnień małżonków (etap 1) lub ich ustnych oświadczeń (etap 2) dokonane zostało w innym urzędzie stanu cywilnego, dopełnienie całej procedury – w postaci dołączenia stosownej wzmianki dodatkowej – zawsze będzie miało miejsce w urzędzie stanu cywilnego właściwym dla sporządzenia aktu małżeństwa. Może się z tym wiązać konieczność oczekiwania na zarejestrowanie rozwiązania małżeństwa, choć projektowana regulacja zakłada, że powinno to nastąpić niezwłocznie.

2. W celu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu, a także przyspieszenia procedury rozwodu pozasądowego przewiduje się utworzenie, w ramach rejestru stanu cywilnego, odrębnego rejestru rozwodów pozasądowych. Jest to rozwiązanie wzorowane na funkcjonującym od 2015 r. rejestrze uznań (por. art. 19 ust. 2 p.a.s.c.).

3. W rejestrze rozwodów pozasądowych, do którego dostęp będzie miał każdy kierownik urzędu stanu cywilnego, będą gromadzone informacje dotyczące złożonych przez małżonków zapewnień, ich oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa, a także – w niektórych przypadkach –

oświadczeń o powrocie do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa. W rejestrze będą także zamieszczane elektroniczne odpisy odpowiednich dokumentów, na podstawie których możliwe będzie dołączenie – przez kierownika urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce sporządzenia aktu małżeństwa – wzmianek dodatkowych o rozwiązaniu małżeństwa oraz (ewentualnie) o zmianie nazwiska. Dzięki wskazanemu rozwiązaniu procedura rozwodu pozasądowego będzie się mogła zakończyć zanim do urzędu właściwego ze względu na miejsce sporządzenia aktu małżeństwa dotrą wszystkie niezbędne dokumenty w tradycyjnej (papierowej) formie.

4. Ważnym zadaniem rejestru rozwodów pozasądowych będzie także odnotowywanie przypadków odmowy odebrania przez kierownika urzędu stanu cywilnego pisemnych zapewnień małżonków lub przyjęcia ich ustnych oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa. Istotnie ograniczy to możliwość nadużywania lub obejścia przepisów ustawy poprzez próby ponownego złożenia zapewnień lub oświadczeń w różnych urzędach stanu cywilnego, w sytuacji gdy wcześniej miała już miejsce umotywowana odmowa przyjęcia takich zapewnień lub oświadczeń.

E. Odmowa odebrania zapewnień małżonków lub przyjęcia ich oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa

1. We wszystkich przypadkach, w których kierownik urzędu stanu cywilnego stwierdzi brak którejkolwiek z ustawowych przesłanek rozwodu pozasądowego (lub gdy stwierdzi istnienie przesłanki negatywnej), będzie zobowiązany do odmowy odebrania od małżonków zapewnień lub oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa.

2. Powodem odmowy mogą być w szczególności: brak wymaganego co najmniej rocznego „stażu małżeńskiego”, brak aktu małżeństwa w rejestrze stanu cywilnego, niezachowanie minimalnego terminu 1 miesiąca od chwili złożenia pisemnych zapewnień lub przekroczenie terminu 6 miesięcy od tej chwili, posiadanie przez małżonków wspólnych małoletnich dzieci, brak zgodnych oświadczeń o pełnym i trwałym rozkładzie pożycia, ujawnienie się okoliczności wskazujących na wystąpienie wady oświadczenia woli, brak wspólnego obywatelstwa polskiego małżonków lub brak miejsca zamieszkania w Polsce przy założeniu braku jakiegokolwiek wspólnego obywatelstwa itp.

3. W przypadku odmowy kierownik USC zawiadamia małżonków na piśmie utrwalonym w postaci papierowej – albo w postaci elektronicznej o przyczynach odmowy i poucza o możliwości ewentualnego domagania się rozwiązania małżeństwa przed sądem.

4. Odmowa kierownika USC nie jest decyzją administracyjną i nie podlega zaskarżeniu. Każdy z małżonków zainteresowanych rozwiązaniem małżeństwa może jednak wówczas wystąpić do sądu z pozwem o rozwód.

5. Odmowa odebrania zapewnień małżonków lub ich oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa podlega odnotowywaniu w rejestrze rozwodów pozasądowych, co ma przeciwdziałać próbom rozwiązania małżeństwa w innym urzędzie stanu cywilnego.

6. Niezależnie od powyższego zakłada się, że w razie zmiany okoliczności, jeżeli odpadnie występująca wcześniej przeszkoda wyłączająca rozwiązanie małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego, małżonkowie będą mogli złożyć zapewnienia, a następnie oświadczyć wolę rozwiązania małżeństwa – w tym samym lub innym urzędzie – mimo wcześniejszej odmowy kierownika urzędu stanu cywilnego.

F. Unieważnienie rozwodu pozasądowego

1. Zakłada się, że w wyjątkowych przypadkach będzie możliwe unieważnienie rozwodu pozasądowego na skutek orzeczenia sądu. Do okoliczności tych zaliczono wady oświadczeń woli małżonków występujące przy wyrażaniu przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego woli rozwiązania małżeństwa (etap 2), jak również ujawnienie, że w chwili wyrażania tej woli małżonkowie mieli wspólne małoletnie dzieci.

2. Naruszenie innych wymagań (przesłanek) rozwodu pozasądowego nie powinno dawać podstawy do jego unieważnienia (zakwestionowania). W praktyce takie sytuacje mogłyby się pojawić zupełnie wyjątkowo. Projektowana, kilkietapowa procedura pozasądowego rozwiązania małżeństwa z udziałem kierownika urzędu stanu cywilnego powinna pozwolić na wcześniejsze wykrycie ewentualnych nieprawidłowości.

3. Oświadczenie o rozwiązaniu małżeństwa będzie dotknięte wadą pozwalającą na unieważnienie rozwodu pozasądowego, jeżeli małżonek, który je składał, działał: a) w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli; ~~-~~ b) pod wpływem bezprawnej groźby drugiego małżonka lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe; albo c) pod wpływem błędu, wywołanego podstępnie przez drugiego małżonka, uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby małżonek nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia o rozwiązaniu małżeństwa; podstęp osoby trzeciej jest jednoznaczny z podstępem drugiego małżonka, jeżeli ten o podstępie wiedział. Na wadę oświadczeń woli będzie mógł się powołać tylko ten małżonek, który złożył wadliwe oświadczenie.

4. Przewiduje się również konieczność wykazania dodatkowej przesłanki unieważnienia rozvodu pozasądowego, jaką jest okoliczność, że za dalszym trwaniem małżeństwa przemawia dobro rodziny. Należy bowiem unikać „reaktywowania” małżeństw, które w praktyce już nie funkcjonują.

5. Przewidziano także negatywne przesłanki zasadności powództwa o unieważnienie rozvodu pozasądowego, do których należą:

- w każdym przypadku – śmierć któregośkolwiek z małżonków lub okoliczność, że którykolwiek z małżonków zawarł związek małżeński;
- przy wadach oświadczeń woli – upływ określonego terminu;
- przy stwierdzeniu, że w chwili złożenia oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa małżonkowie mieli wspólne małoletnie dzieci – okoliczność, że w chwili orzekania (zamknięcia rozprawy) małżonkowie już takich dzieci nie mają.

6. W razie uwzględnienia powództwa, prawomocne orzeczenie sądu będzie podstawą do dołączenia do aktu małżeństwa kolejnej wzmianki dodatkowej o unieważnieniu rozvodu pozasądowego, co będzie oznaczać, że małżeństwo dalej trwa jako ważne i skuteczne.

7. Orzeczenie o unieważnieniu rozvodu sądowego wywołuje skutek *ex tunc*, co nakazuje przyjąć, że nigdy nie doszło do ustania małżeństwa. W drodze wyjątku zakłada się, że unieważnienie rozvodu pozasądowego nie powinno wpływać na nazwiska, jakie małżonkowie noszą w chwili uprawomocnienia się wyroku. Dotyczy to sytuacji małżonka, który na podstawie art. 59 k.r.o. powrócił do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa. Unieważnienie rozvodu pozasądowego nie będzie też wpływać na pochodzenie dziecka urodzonego po złożeniu przez małżonków oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa. Ojcostwo takiego dziecka mogło już zostać wcześniej formalnie ustalone i nie ma podstaw do podważania tych ustaleń. Jeśli zaś nie doszło do ustalenia pochodzenia dziecka urodzonego po złożeniu przez małżonków oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa, doświadczenie życiowe nakazuje przyjąć, że dziecko to najpewniej nie pochodzi od męża matki, a zatem także w tym przypadku zasadne jest wyłączenie domniemania z art. 62 k.r.o. w okresie po upływie 300 dni od dnia rozwiązania małżeństwa w drodze rozvodu pozasądowego, który został następnie unieważniony.

8. Ponadto unieważnienie rozvodu pozasądowego powinno skutkować przyjęciem, że od chwili wadliwie dokonanego rozwiązania małżeństwa (czyli złożenia przez małżonków zgodnych oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa) strony łączy ustrój rozdzielności majątkowej. Wymaga tego bezpieczeństwo obrotu prawnego. Po przeprowadzeniu rozvodu pozasądowego (następnie unieważnionego) mogło bowiem dojść do podziału majątku

wspólnego lub dokonania czynności prawnych z osobami trzecimi (w tym wierzycielami). Wskazana tu rozdzielnosc majątkowa nie stanowi jednak przymusowego ustroju majątkowego i będzie mogła zostać zmieniona przez małżonków (ze skutkiem na przyszłość) na zasadach ogólnych, w drodze umowy majątkowej małżeńskiej.

9. O unieważnieniu rozvodu pozasądowego będzie orzekał sąd w procesie cywilnym w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich. Procedura ta będzie oparta na zbliżonych zasadach do obowiązującej regulacji dotyczącej unieważnienia małżeństwa. W tym celu konieczne są zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego, w tym zmiana art. 425 k.p.c., dodanie art. 448 § 3 k.p.c., a także zmiana art. 449 § 1 oraz art. 451 § 2 k.p.c.

10. Opłata sądowa od pozwu o unieważnienie rozvodu pozasądowego wynosiła będzie 200 zł - zmieniony art. 27 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 959 i 1237). Wysokość tej opłaty będzie zatem taka sama, jak w przypadku pozwu o unieważnienie małżeństwa.

G. Finansowanie

1. Źródłem finansowania działań urzędów stanu cywilnego związanych z procedurą rozvodu pozasądowego powinna być opłata wnoszona przez małżonków.

2. Wysokość opłaty za całość postępowania została ustalona w tej samej kwocie, co opłata od pozwu o rozwód lub separację, czyli na poziomie 600 zł (art. 26 ust. 1 pkt 1 u.k.s.c.). Opłata została przy tym podzielona w taki sposób, aby z każdym etapem procedury wiązała się odpowiednia płatność. Opłata w wysokości 300 zł jest należna w związku ze składaniem przez małżonków pisemnych zapewnień (etap 1), a kolejna opłata w wysokości 300 zł jest należna w związku ze składaniem oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa (etap 2). Opłata za powyższe czynności będzie stanowić dochód gminy właściwej ze względu na dokonanie tej czynności. Koszty czynności związanych ze składaniem przez małżonków pisemnych zapewnień oraz koszty czynności związanych ze składaniem oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa nie będą pokrywane z dotacji celowej z budżetu państwa.

3. Opłata skarbową w wysokości 20 zł należną będzie od wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 36 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111.

IV. Przepisy przejściowe i końcowe

Projektowana ustawa nie dotyczy postępowań będących w toku (wszczętych w czasie obowiązywania dotychczasowych przepisów i niezakończonych ostatecznie do dnia zmiany).

W art. 6 przewidziano, że dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 33 ustawy zmienianej w art. 5, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 33 ustawy zmienianej w art. 5, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 7 projektu zakłada, że projektowana ustawa powinna wejść w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia. Wprowadzone zmiany są istotne i wymagają przygotowania się do ich stosowania przez kierowników urzędu stanu cywilnego. Jest również konieczne dostosowanie funkcjonalności prowadzonego w systemie teleinformatycznym rejestru stanu cywilnego. Planowany okres *vacatio legis* pozwoli również na przeprowadzenie niezbędnych szkoleń i kampanii informacyjnych.

W związku z powierzeniem procedury pozasądowego rozwiązania małżeństwa kierownikom urzędu stanu cywilnego, którzy dołączać będą do aktu małżeństwa wzmiankę dodatkową o jego rozwiązaniu, uzupełnienia wymaga treść informacji przekazanej Komisji Europejskiej w trybie art. 103 rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111. „Orzeczeniem” stwierdzającym rozwód będzie wzmianka dodatkowa o rozwiązaniu małżeństwa w trybie rozvodu pozasądowego dołączona do aktu małżeństwa i uwidoczniiona w odpisie zupełnym tego aktu.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, zatem nie podlega procedurze notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Przedmiot regulacji zawartej w projekcie nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej. Z tego względu projekt nie wymaga w opinii projektodawców przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze i finansowe:

Projekt ustawy oddziałuje na następujące podmioty:

1) kierowników urzędu stanu cywilnego, jako organy posiadające uprawnienia do pozasądowego rozwiązania małżeństwa, na podstawie zgodnych oświadczeń małżonków. Będzie do nich należeć obowiązek weryfikacja spełnienia ustawowych przesłanek rozvodu pozasądowego, dokonanie odpowiednich wpisów w rejestrze stanu cywilnego, przekazanie zapewnień małżonków kierownikowi urzędu stanu cywilnego właściwemu ze względu na miejsce sporządzenia aktu małżeństwa., przekazanie małżonkom pisemnej instrukcji dotyczącej form wsparcia w kryzysie małżeńskim oraz skutków rozwiązania małżeństwa.

Będzie konieczne dostosowanie funkcjonalności prowadzonego w systemie teleinformatycznym rejestru stanu cywilnego oraz wprowadzenie rejestru rozwodów pozasądowych. Kierownicy urzędu stanu cywilnego będą pozyskiwać i przetwarzać informacje m.in. o wykształceniu małżonków i miejscu ich zamieszkania oraz przekazywać te dane służbom statystyki publicznej. Obecnie liczba urzędów stanu cywilnego 2 257;

2) małżeństwa nieposiadające wspólnych małoletnich dzieci i pozostające w związku małżeńskim dłużej niż rok – poprzez—_umożliwienie rozwiązania małżeństwa pod kontrolą organu władzy publicznej, jakim jest kierownik urzędu stanu cywilnego. Będzie to wymagać złożenia pisemnych zapewnień, potwierdzających istnienie przesłanek rozwodu pozasądowego (m.in.: nieposiadanie wspólnych małoletnich dzieci, co najmniej roczny staż związku małżeńskiego, zupełny i trwały rozkładu pożycia); a także oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa, tj. że:—_nie toczy się między nimi sprawa o rozwód, o separację, w której strona pozwana domaga się rozwodu, lub sprawa o unieważnienie małżeństwa, posiadają obywatelstwo polskie/oświadczenie, że mają miejsca zamieszkania na terytorium RP, nie mają wspólnych małoletnich dzieci, nastąpił między nimi zupełny i trwały rozkład pożycia. Dane z 2023 r (GUS) wskazują, że liczba rozwodów małżeństw bez małoletnich dzieci—_wynosiła 24 333.

3) sądy powszechne (sądy okręgowe i sądy apelacyjne poprzez zmniejszenie wpływu spraw o rozwód. Orzekanie w zakresie unieważnienia rozwodu pozasądowego – będzie następowało w wyjątkowych przypadkach (wady oświadczeń woli małżonków, ujawnienie posiadania wspólnych małoletnich dzieci);

4) prokuratorów – poprzez przyznanie legitymacji procesowej do wniesienia powództwa o unieważnienie rozwodu pozasądowego;

5) Ministra Sprawiedliwości – poprzez konieczność wydania rozporządzenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, określającego treść instrukcji dotyczącej form wsparcia w kryzysie małżeńskim oraz skutków rozwiązania małżeństwa;

6) Ministra właściwego do spraw wewnętrznych – poprzez konieczność określenia w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego, obejmujących także wzór protokołu przyjęcia od małżonków oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego oraz wzór zapewnień małżonków potwierdzających występowanie przesłanek rozwiązania małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego. Minister ten będzie także organem współpracującym przy określaniu treści instrukcji dotyczącej form wsparcia w kryzysie małżeńskim oraz skutków rozwiązania małżeństw;

7) Ministra właściwego do spraw informatyzacji – poprzez obowiązek dostosowania funkcjonalności prowadzonego w systemie teleinformatycznym rejestru stanu cywilnego – utworzenie, w ramach rejestru stanu cywilnego, odrębnego rejestru rozwodów pozasądowych. Minister ten będzie także organem współpracującym przy określaniu wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego, obejmujących także wzór protokołu przyjęcia od małżonków oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego oraz wzór zapewnień małżonków potwierdzających występowanie przesłanek rozwiązania małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego.

Przedmiotowy projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej, w związku z czym odstąpiono od analiz i oceny przewidywanych skutków społeczno-gospodarczych, wskazanych w art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, z późn. zm.). W ujęciu pieniężnym projekt nie oddziałuje na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców. Nie ma wpływu na duże przedsiębiorstwa oraz sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw a także rodzinę, obywateli oraz gospodarstwa domowe. W ujęciu niepieniężnym projekt ustawy nie wpłynie na działalność dużych przedsiębiorstw. Jeśli chodzi o sektor mikro-przedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców, przedmiotowy projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej, w związku z czym odstąpiono od analiz i oceny przewidywanych skutków społeczno-gospodarczych, wskazanych w art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, z późn. zm.). W ujęciu niepieniężnym projekt nie wpłynie także na rodzinę, obywateli oraz gospodarstwa domowe, w tym osoby z niepełnosprawnością i starsze.

W ujęciu niemierzalnym projekt ustawy ma wpływ na małżeństwa, które spełniają przesłanki do pozasądowego rozwiązania małżeństwa. Jeśli chodzi o wpływ na sektor finansów publicznych, to źródłem finansowania działań urzędów stanu cywilnego związanych z procedurą rozwodu pozasądowego będzie opłata.

Czynności urzędowe kierownika urzędu stanu cywilnego wykonywane na skutek złożenia przez małżonków zapewnień potwierdzających występowanie przesłanek rozwiązania małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego oraz złożenia przez małżonków oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa w drodze rozwodu pozasądowego będą podlegały opłacie w kwocie po 300 zł.

Opłata za powyższe czynności będzie stanowić dochód gminy właściwej ze względu na dokonanie tej czynności. Koszty tych czynności nie będą pokrywane z dotacji celowej z budżetu państwa.

Wysokość opłaty za całość postępowania została ustalona w tej samej kwocie, co opłata od pozwu o rozwód lub separację, czyli na poziomie 600 zł. Opłata została podzielona zgodnie z etapami procedury rozvodu pozasądowego: etap 1 - w związku z przyjęciem od małżonków pisemnych zapewnień (300 zł), etap 2 - w związku z przyjęciem od oświadczeń o rozwiązaniu małżeństwa (300 zł).

Opłata skarbową w wysokości 20 zł należną będzie od wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 36 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111. Opłatę skarbową otrzyma ten urząd, w którym faktycznie będą dokonywane określone czynności.

Bilans ogólny dla sektora finansów publicznych jest neutralny.

Zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. poz. 806) oraz stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248 oraz z 2024 r. poz. 1535) projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych, w stosunku do projektowanych rozwiązań, działań umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projekt nie podlegał dokonaniu oceny OSR przez koordynatora OSR w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt nie dotyczy warunków określonych w uchwale nr 20 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2014 r. w sprawie zaleceń ujednolicenia terminów wejścia w życie niektórych aktów normatywnych (M.P. poz. 205).